

ДО НАУЧНОТО ЖУРИ

Относно

**конкурса за професор по гражданско и семейно право
В ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”**

Р Е Ц Е Н З И Я

От

**проф. д-р Поля Голева
ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”**

Уважаеми членове на Научното жури,

Със заповед на Ректора на ПУ „П. Хилендарски” Р 33-4457 от 14.09.2017 г. съм назначена за член на научно жури за присъждане на академичната длъжност „професор” по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.6. Право (гражданско и семейно право) във връзка с обявения конкурс за професор (ДВ бр. 46 от 9.6.2017 г.). Съгласно протокол номер 1 от 30.09.2017 на научното жури съм определена за рецензент по този конкурс.

Кратки биографични данни на кандидата

Единствен кандидат в конкурса за професор е доц. Григор Найденов Григоров. Той е роден на 4.2.1963 г. Висшето си юридическо образование е завършил в ЮФ на СУ „Климент Охридски” през 1988 г. В периода 1991-1994 г. е бил редовен докторант в Института за държавата и правото при БАН. Придобил е научната степен „доктор по право”. От 1995 г. досега е бил главен асистент и доцент в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”. В рамките на Института за държавата и правото при БАН и в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски” е бил научен ръководител или консултант на шест докторанти, пет от които са защитили успешно докторските си дисертации. Бил е участник в редица научни журита за присъждане на научни степени и научни звания. Два мандата е председател на научния съвет към Института за държавата и правото при БАН. Бил е член на Академичния съвет на ПУ „П. Хилендарски” през периода 2005 – 2009 г. Ръководил е два научноизследователски проекта в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски”.

Хабилитационен труд

Акцент в настоящата рецензия ще поставя върху монографията „Несъстоятелност”, издание на „Сиби”, 2017 г., която е представена от кандидата като хабилитационен труд, с който той участва в конкурса. Книгата се състои от 467 стр. с библиографската справка. Тя представлява цялостно изследване на материалноправните и процесуалноправните аспекти на производството по несъстоятелност, което съставлява част пета от Търговския закон. В книгата е включена и най-новата част шеста, посветена на един неизследван досега в новата ни търговскоправна литература институт – стабилизацията на търговеца. Приемам посоченото като научен принос обстоятелство, че книгата надхвърля рамките на учебник по дисциплината „несъстоятелност” и представлява задълбочено и цялостно научно изследване на цялата материя на несъстоятелността.

Темата на съчинението е основополагаща за търговскоправната наука. Производството по несъстоятелност е основен дял на търговското право, който регламентира един от изключително важните етапи, в които би могъл да навлезе търговецът – етапа, когато поради обективни или субективни причини той не е в състояние да изпълнява своите парични задължения, произтичащи от търговски сделки, както и публичните си задължения или е капиталово дружество, което е станало свръхзадължено. Това състояние на търговеца не остава извън ползрението на законодателя. Последният се намесва за да създаде правила, по които да се движи търговецът след като стане неплатежоспособен или ако е капиталово търговско дружество – след като изпадне в свръхзадълженост. Правилата са императивни, трябва да се тълкуват правилно, трябва да се обясни тяхната същност, действие, значение, цели и предназначение. Точно на тази трудна задача се е посветил доц. Григоров, който дълбоко и всеобхватно изследва с хуриргическа точност всеки детайл от правната уредба и нейното приложение в съдебната практика. Темата е значима както от теоретична, така и от практическа гледна точка, а съчинението ще съдейства съществено за подобряване на съдебната практика по въпросите на несъстоятелността на търговците.

Монографията започва с понятието за несъстоятелност, като в рамките на изложението са разгледани несъстоятелността като обективно право, като производство, историческото развитие на правото на несъстоятелност. В обхвата на изследването са включени участниците в производството по несъстоятелност – длъжник, кредитори, които се разграничават от органите – съдът, синдикът, събранието на кредиторите и комитетът на кредиторите. Съществено място заема анализът на материалноправните основания за откриване на производство по несъстоятелност. Тук акцентът е поставен върху неплатежоспособността и свръхзадължеността. Разгледани са и особените основания за откриване на производство по несъстоятелност за скрит съучастник, неограничено отговорен съдружник, починал или заличен едноличен търговец или неограничено отговорен съдружник. Следва изследването на откриването на производството, установяване, запазване и попълване на масата на несъстоятелността, предявяване и приемане на вземанията, оздравяване на предприятието на длъжника, обявяване на длъжника в несъстоятелност, осребряване на масата, прекратяване на производството, извънсъдебно споразумение, възобновяване на производството по несъстоятелност, възстановяване в права.

2. Освен че темата е от съществено значение и се отнася до основополагаща област на търговското право, т.е. тя е тема на хабилитационен труд за даване на научното звание „професор”, монографията демонстрира знанията, уменията и творческите възможности на автора. Първо, доц. Григоров познава много добре българската правна уредба на несъстоятелността, съдебната практика, правилно ги пресъздава, анализира и подлага на точен критичен анализ. Второ, доц. Григоров познава и чуждестранната уредба. В работата широко е използван сравнителноправният метод. Авторът осветлява изследваната материя и от позициите на правото на Европейския съюз. Трето, кандидатът се позовава под линия на всички известни у нас съчинения, които имат пряка и по-далечна връзка с разискваната тема. Четвърто, авторът демонстрира изключителна научна добросъвестност. Той внимателно анализира чуждите становища по поставените въпроси и или се присъединява към тях, или изразява собствено становище, без обаче да елиминира вече изразените в съдебната практика или литература виждания. Пето, кандидатът смело навлиза в най-усложнените и спорни теми, изяснява проблемите и представя една ясна картина на иначе неясните и противоречиви текстове на закона. Шесто, работата ме впечатли с две неща – със своята дълбочина и със своята широта. Всеки детайл на несъстоятелността е анализиран всестранно и задълбочено. Започвайки работа върху една от сферите на производството, доц. Григоров я дълбае докато стигне до края. Научната задълбоченост, научното любопитство и научната прецизност са несъмнени качества и на труда, и на автора. Няма елемент от несъстоятелността, който да не е изследван. Авторът не бяга от трудните проблеми. Той разглежда всичко и от всички страни. По такъв начин всеки читател може да намери отговор на интересувания го проблем. Седмо, от голямо значение за високото качество на монографията е преплитането в едно цяло на материалноправните и процесуалноправните страни на производството по несъстоятелност. Темата е едно изпитание за юриста цивилист, защото изисква задълбочени познания както по материалното търговско и гражданско право, така и по гражданския процес и особено по изпълнителния процес. Обикновено материалното частно право се отделя от гражданското процесуално право (друг е въпросът дали това е правилно), но несъстоятелността не може да се причисли нито към материалното, нито към процесуалното право – тя се намира във водовъртежа на двете огромни, комплексни и трудни дисциплини. Всички автори, които са се захванали с тази трудна област (слаба богу, че у нас те не са малко) заслужават похвала за смелостта и компетентността. А доц. Григоров се е справил блестящо и с двете половини на частното право. Всичко това говори за универсалността на доц. Григоров като учен, която според закона е едно от изискванията за присъждане на научното звание „професор”. Осмо, голямо постижение на разглеждания труд е извличането на общите положения на производството по несъстоятелност, които са систематизирани в една глава на работата. Доц. Григоров е първият автор, който формулира и извежда основните принципи на производството по несъстоятелност. Това е голям принос в теорията и би имало важно значение в правоприлагането. То е доказателство и за новаторската творческа мисъл на автора, както и за неговия същински научен подход. Доц. Григоров е един от малкото автори в съвременната

юридическа литература, който не се оповава на дискриптивния подход, наричан от другите автори подходът на нормативния анализ, не преразказва сухата материя на несъстоятелността, а прави същинска теория, теория, която няма да изгуби своята значимост и актуалност независимо от промяната на правната уредба.

В светлината на правната уредба на несъстоятелността са изяснени основополагащи понятия като понятието за кредитор, за съдържанието на спирането на плащанията, за свърхзадълженост. Точно е съждението на автора, че „кредитор на несъстоятелността” не е идентичен с останалите кредитори. Интересно е виждането за „спиране на плащанията”. Според автора „спиране на плащанията” не е идентично с неплащането на изискуемо парично задължение на падежа, както преобладаващо се приема в теорията и съдебната практика. Логично звучат аргументите на доц. Григоров, че „длъжникът може да не плаща задължението си, защото смята че не дължи”, а аз бих прибавила „или защото не иска да плаща”. Затова простото неплащане не може да се въвежда като презумпция за неплатежоспособност. Оригинално и с приносен характер е разясняването и на понятието за свърхзадълженост и на разликата между правна и счетоводна свърхзадълженост. Принос за теорията и за законодателството ни е разграничението между свърхзадълженост и неплатежоспособност като основания за откриване на производство по несъстоятелност. Смятам, че подобно виждане, свързано с материалноправните предпоставки за откриване на производство по несъстоятелност ще допринесе както за усъвършенстване на правната уредба, така и на съдебната практика и ще доведе може би до ограничаване на многобройните производства по несъстоятелност.

От голямо значение са анализите на основни моменти в производството по несъстоятелност, съчетани с градивна критика на действащата и непрецизна правна уредба. Плод на задълбочено и аналитично мислене са становищата на автора, че не трябва да се ограничават легитимиранияте кредитори само до тези с изискуемо парично вземане и да се изключат кредитори с неизискуеми или непарични вземания; направен е прецизен анализ на съдебните и арбитражните дела, които подлежат на спиране, на прекратяването на договори в производството по несъстоятелност; на основателна критика е подложена уредбата на прихващането и т.н. Не може да не направят впечатление аргументираните, логични, правно издържани и най-вече справедливи предложения за усъвършенстване на законодателството де леге ференда, като тук особено изпъква критиката на чл. 739 ТЗ, по силата на който длъжниците безусловно се освобождават от задълженията си. Правилно в аргументацията се изтъква, че по този начин ще се стимулират недобросъвестните длъжници да не изпълняват задълженията, в очакване на бъдещата законова амнистия.

Прави се оригинално предложение за промяна на правната уредба, което не само трябва да се подкрепи, но и да получи широка гласност в обществото, за да принуди законодателя да създаде една правно издържана и справедлива уредба.

В книгата проличава не само знанието на доц. Григоров за гражданското и търговското, за процесуалното право и за тънкостите на производството по несъстоятелност, но и неговата обществена чувствителност, заостреното му чувство да влее струя справедливост в тази на пръв поглед суха и безинтересна, но всъщност една изключително важна част от икономиката на страната. Личи си

острият и небезразличен поглед на истинския учен към проблемите на обществото, които за съжаление се подценяват и повърхностно (а в много случаи и лобиски или с неразбиране) се решават от нашия законодател.

Критични бележки

Бих отправила няколко препоръки към доц. Григоров. Като автор и изследовател той се задълбочава по въпроси, които излизат извън обхвата на темата. Напр. прекалено много внимание е отделил на понятия, които са известни и безспорни в теорията и съдебната практика като понятията за парично задължение, изискуемост, пари. В облигационноправната теория са изразени не малко и задълбочени становища по тези понятия и би следвало авторът да ги вземе наготово, а ако са спорни – да се присъедини към едно от тях. Иначе книгата се натоваарва с отклонения. Работата и без това е много обемна и се разводнява. Личи стремежът на автора да демонстрира мненията си по всички въпроси на облигационното право, на общата теория на правото. Макар че тези негови знания са впечатляващи, за да запази един труд своята монолитност, своята цялостност, той би трябвало да следва една линия, а да няма обемни отклонения.

В тази връзка бих искала да отбележа и още едно утежняване на работата – включване на икономически анализи. В раздела, посветен на неспособността за плащане, надълго се излага коефициентът за ликвидност – едно икономическо понятие, което не се използва в закона, за да се стигне до едно важно изречение, основано на съдебната практика, написано с малки букви на с. 84, което достатъчно ясно и концентрирано посочва какво е неспособност за плащане. Това ми дава повод да направя и една стилова бележка. Може би от скромност, може би от стремеж, книгата да не е прекалено обемна, но в основното си изложение над линия авторът използва наред с нормалния и един по-дребен шрифт. Не ми стана ясно, дали написаното с по-дребен шрифт е по-маловажно от това с нормалния шрифт, но установих, че с по-дребния шрифт са написани твърде важни сентенции, аргументи, изводи. Препоръчвам на автора да не използва този подход, поне в тази книга, в която всяко изречение е еднакво важно и значимо.

По-нататък бих препоръчала на автора да махне съпоставката на с. 188, защото същата не е необходима, а и не е правилно тълкуването на чл. 71 ЗЗД за предсрочната изискуемост. Чл. 71 ЗЗД има отношение към изискуемостта на вземанията, а не към неплатежоспособността.

Трудно бих се съгласила с поддържаното становище (с. 366-367), че планът за оздравяване няма действие за трети лица, които са дали обезпечение за задълженията на длъжника. Специалната норма на чл. 706, ал. 2 ТЗ би следвало да бъде подложена на корективно тълкуване, защото в противен случай би се стигнало до крайно неприемливи и несправедливи резултати, които впрочем противоречат на други разпоредби на закона, а и на правната същност на обезпеченията за чужди задължения.

Смятам, че доц. Григоров не е трябвало да включва главата за производството по стабилизация на търговец, защото то не е част от производството по несъстоятелност, както и авторът изрично го изтъква. Новата правна уредба все още не е показала своята ефективност, за да може да се направи

пълноценен анализ. Авторът не е имал достатъчно време за да обмисли и анализира правните положения и затова се е ограничил само в тяхното преразказване. Смятам че не бива да се внушава на читателя, че производството по стабилизация съпътства и най-вече следва несъстоятелността. Затова бих препоръчала то да отпадне от книгата и да стане предмет на бъдещо самостоятелно изследване.

Заклучение относно хабилитационния труд

В заключение относно хабилитационния труд за професор смятам, че авторът ни е представил една зряла, добре обмислена и прецизно написана книга, в добрия класически вид, който отдавна не сме срещали в правната книжнина, книга, характеризираща се със следните белези: плътно придържане към действащата нормативна уредба, точно отразяване на нормативния акт, подробно позоваване и анализиране на всички автори, които досега са се занимавали с тази тема, доразвиване, а понякога и критично преценяване на изложените в теорията тези. В монографията присъстват изследване и позоваване на чуждестранно законодателство и литература, които спомагат книгата да излезе извън националните рамки и да придобие световна стойност. В книгата е постигнато високо качество на анализа, на възпроизвеждането на споделените в теорията становища. Монографията има аналитичен характер, авторът не описва и не преразказва нормативната уредба и с това се противопоставя на неприятната тенденция в българската правна литература да се дискриптира правната уредба в научни изследвания. Прави впечатление научната наситеност, плътност и пълнота на изследването. Затова считам, че представеният от кандидата труд напълно отговаря на нормативните изисквания на закона за хабилитационен труд за даване на научното звание „професор”.

Второто научно съчинение, представено на конкурса

На следващо място бих искала да посоча монографията на доц. Григоров, написана на английски език “Bulgaria. International Encyclopedia of Laws. Corporations and partnerships”. Научният принос на автора с тази монография е че той представя чрез най-известното издателство за правна литература в света Kluwer Law правната уредба на търговските дружества у нас и най-вече на акционерното дружество и по този начин показва, че в Р България действа уредба, която е на нивото на останалите държави. Освен това представянето на българската правна уредба е направено на много висок стил, с понятийния апарат на световните научни изследвания. Макар че издателят предварително предписва систематиката на труда (това се прави предимно с информативна цел, за да може след това чуждестранният читател да получи познания за правото на другите държави), трудът на доц. Григоров излиза далечно извън пределите на своето предназначение и има научна стойност. Освен това за първи път с това издание се демонстрира пред света, че у нас се развива задълбочена търговскоправна наука, че в нашата теория са познати всички понятия, които се срещат в световната литература по бизнес право. От особено важно значение е изложението, свързано с международното частно право – приложимо право към дружествата с чуждестранно участие, компетентността на

българския съд, признаване за юридически лица на чуждестранни дружества. В монографията са разгледани всички правноорганизационни форми на съвместно извършване на стопанска дейност – договор за дружество, събирателно, командитно дружество, дружество с ограничена отговорност, акционерно дружество, кооперация. За първи път се дават дефиниции и се описват характерните белези на видовете капитал – номинален, ауторизиран, издаден, внесен – понятия, които навлязоха и в преподаването на студентите от ПУ „П. Хилендарски“. За първи път се дава цялостна и систематизирана картина на търговията на акции на регулирания пазар, на публичното придобиване на част от акциите, на защитата на акционерите и други.

Друга научноизследователска и учебна дейност

Освен двете основни монографии, съгласно удостоверение, издадено от ПУ „П. Хилендарски“ доц. Григоров е придобил образователна и научна степен „доктор“ в област „Право“. Същият има общо 47 публикации, от които 28 след присъждане на академичната длъжност „доцент“ през 2003 г. 19 са публикациите преди този период. Освен студии и статии, които са имплементирани в голямата си част, в двете основни монографии, доц. Григоров е издал следните книги: „Търговско право. Учебно помагало“, Пловдив, 2005 г., „Основи на търговското право. Учебно помагало“, Пловдив, 2011 и „Търговско право. Кратък курс“, Пловдив, 2013 г.

От приложената към документите за конкурса служебна бележка, издадена от ПУ «П. Хилендарски» е видно, че доц. Григоров е участвал в три научноизследователски проекта, както следва: Първо, международен проект «Общата сърцевина на Европейското частно право» - ръководител – 2009-2010 г.; «Свободен обмен на блага – правни и икономически проблеми» - ръководител – 2013-2014 г., «Soft law и значението му за българското право» – участник – 2015-2016 г.

Доц. Григоров има 184 часа лекции по търговско право и търговска несъстоятелност – редовно и задочно обучение в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“ – 60 часа – търговска несъстоятелност – редовно обучение, 36 часа – търговска несъстоятелност – задочно обучение, 43 часа – търговско право – редовно обучение, 45 часа търговско право – задочно обучение. Търговското право обхваща Търговско право. Първа част и Търговско право. Втора част.

Окончателно заключение

В заключение смятам, че кандидатът Григор Найденов Григоров отговаря на условията по чл. 29 от Закона за развитие на академичния състав в Р България и по-конкретно:

- придобил е образователната и научна степен «доктор»;
- заема академичната длъжност "доцент" в същото висше училище повече от пет академични години;
- представил е публикуван монографичен труд, както и други монографии и учебници, които не повтарят представените за придобиване на образователната и

научна степен "доктор" и за заемане на академичната длъжност "доцент"; има необходимата преподавателска и изследователска натовареност съгласно правилника на висшето учебно заведение и

- представените му трудове притежават съществени научни приноси в основни области на търговското и гражданското право.

Всичко това ми дава основание да предложа на научното жури да предостави на доц. Григор Найденов Григоров академичната длъжност «професор» в ЮФ на ПУ «П. Хилендарски» по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.6. Право (гражданско и семейно право).

12.10.2017 г.

Рецензент:

(П. Голева)

